

ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСОБИСТОСТІ ПРИ ВИВЧЕННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Людмила Архипенко,

канд. філол. наук, доцент

*Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця*

Глобалізаційні процеси, що характеризують сучасне суспільство, призвели до розширення комунікативного простору людства. Володіння іноземними мовами необхідне сьогодні кожній людині для ефективного вирішення комунікативних завдань і в ситуаціях особистого спілкування, і в ситуаціях спілкування в освітньому середовищі. Сьогодні зростають і вимоги до рівня мовної компетентності майбутнього фахівця.

Параметрами розвитку особистості є не тільки знання, вміння та навички, а й компетентності. Компетентність, як інтегральна характеристика особистості, визначає її здатність вирішувати проблеми й типові завдання, що виникають у реальних життєвих ситуаціях, з використанням знань, навчального й життєвого досвіду, цінностей і схильностей. Загальні й спеціальні компетенції у сучасній освіті розглядаються як фундамент, що дозволяє випускнику гнучко орієнтуватися на ринку праці й бути підготовленим до продовження освіти. При цьому невід'ємним компонентом професійної підготовки сучасного фахівця будь-якого профілю є знання мови.

Українська мова як іноземна сприяє розвитку комунікативної, соціокультурної, інформаційної та інших компетентностей у іноземних студентів як ніяка інша навчальна дисципліна. Проте, протиріччя між стрімко зростаючими вимогами до підготовки сучасних компетентних фахівців і умовами навчання української мови як іноземної в немовному вузі, що склалися через об'єктивні причини, веде до того, що комунікативний

компонент у структурі базових компетенцій не отримує свого належного розвитку.

На наш погляд, найбільших успіхів у процесі вивчення української мови як іноземної дозволяє досягти особистісно орієнтований підхід у викладанні. У його межах студент спочатку є суб'єктом навчання, носієм життєвого досвіду, який набувається в результаті формальної та неформальної освіти, у конкретних умовах сім'ї, соціокультурного оточення, у процесі сприйняття й розуміння світу. Суб'єктна позиція передбачає усвідомлення власного ставлення до того, що відбувається, ступеня особистісного впливу на ці процеси. Усвідомлення людиною власного ставлення до подій є необхідною умовою для адаптації до подальшого життя й професійної діяльності. Таким чином, акцент з трансляції готового знання викладачем перенесений на самостійні пошуки і набуття знання студентом. А це, у свою чергу, передбачає зміну стилю стосунків між педагогом, студентом і освітнім середовищем. Перехід від педагогічного впливу до педагогічної взаємодії є однією з умов пошуку й упровадження ефективних методів навчання іноземним мовам [2].

Нова парадигма взаємин усередині освітнього процесу вимагає й інноваційних технологій, здатних змінити принципи організації навчального процесу в бік самостійної освітньої діяльності студентів, сприяти формуванню навичок самоаналізу та самооцінки, розвивати навички спілкування, роботи в команді, вчити приймати відповідальні рішення в ситуаціях вибору, тобто розвивати проблемно-пошукове мислення. Розвиток мовної компетентності студентів має будуватися на залученні кожного студента до активного пізнавального процесу на всіх рівнях оволодіння всіма видами мовленнєвої діяльності, на необхідному й достатньому обсязі усної практики для окремого комуніканта на кожному занятті, на використанні мови, яка вивчається, як засобу спілкування, що передбачає створення не тільки штучної мовного середовища, а й природнього, наближеного до реальних життєвих ситуацій, для спілкування з носіями мови, на використанні культурологічного матеріалу, на формуванні не тільки мовної, а й соціокультурної компетенції [2].

Професійно-творчий саморозвиток студента найбільш повно реалізується в процесі проектної діяльності. Проект – це самостійно спланована й реалізована робота, у якій мовне спілкування вплетене в інтелектуально-емоційний контекст іншої діяльності. Проектне завдання, яке дається на групу студентів, безпосередньо пов'язує оволодіння певним предметним знанням з реальним використанням цього знання. Комплексний інтеграційний характер проектної роботи дозволяє студенту вибудовувати єдину картину світу, збираючи для цього раніше отримані знання та навички й набуваючи нові. При цьому орієнтація на створення проекту як особистісного освітнього продукту робить процес оволодіння предметним знанням особистісно значущим, особистісно мотивованим. Популярність використання методу проектів при вивченні іноземної мови пояснюється тим, що такий метод об'єднує комунікативний і особистісно орієнтований підходи, які є провідними в методиці викладання іноземної мови.

Метою комунікативного підходу є навчання спілкуванню й формування здатності до міжкультурної взаємодії. Мультимедійні засоби інфокомунікаційних технологій, на наш погляд, є найбільш актуальним способом вирішення поставленого завдання, оскільки вони надають викладачам прекрасну можливість відмовитися від властивих традиційному навчанню рутинних видів діяльності й використовувати інтелектуальні форми роботи, звільняють від викладу значної частини навчального матеріалу, пов'язаного з відпрацюванням умінь і навичок. У практиці викладання іноземних мов на сучасному етапі навчання активно використовуються ресурси мережі Інтернет, комп'ютерні ігри, інтерактивні дошки, мультимедійні проекти, комп'ютерні курси. Поширення отримали останнім часом телекомунікаційні проекти. Подібна форма роботи дає можливість діалогу культур, дозволяючи студентам у процесі досягнення навчальних цілей і завдань познайомитися з іншою культурою, з особливостями менталітету представників інших країн і культур.

Безумовним лідером інноваційних технологій в освітньому процесі є глобальна мережа Інтернет, яка дозволяє скористатися необмеженими можливостями віртуального спілкування з носіями мови на численних форумах, чатах, електронною поштою тощо; прослухати медіа-файли, подивитися фільми, кліпи й ролики іноземною мовою. Студенти можуть працювати з великою кількістю автентичних матеріалів, необхідних у процесі навчання. Активна мовна практика он-лайн позитивно впливає на формування мовної і загальної компетенцій у студентів, які вивчають українську мову як іноземну, підвищує мотивацію, сприяє більш плідній і цікавій організації пізнавального процесу у вивченні мови.

У час сучасного мультикультурного діалогу особливо важливим є розвиток багатомовної і полікультурної мовної особистості. Саме носій мовних і міжкультурних компетенцій може бути повноцінним учасником міжкультурної комунікації, реалізувати себе в межах діалогу культур. Успішне формування мовної і полікультурної особистості безпосередньо пов'язане зі здатністю управління своєю навчальною діяльністю. Тому основними принципами, що лежать в основі інноваційних методик навчання мов, повинні бути: індивідуальність, самостійність, спадкоємність рівнів навчання. Тільки в цьому випадку студент зможе усвідомити цінність освіти в сучасних умовах, відчутти необхідність і готовність до безперервного навчання як єдиного способу особистісної, творчої і професійної самореалізації в умовах глобалізованого сучасності.

Література

1. Гальскова Н.Д., Гез Н.И. Теория обучения иностранным языкам. Лингводидактика и методика: учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений. 4-е изд. / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – М.: Издательский центр «Академия», 2007. – С. 240-246.

2. Ирисханова К.М. Межкультурная коммуникативная компетенция и учебно-методический комплекс для вузов неязыковых специальностей / К.М. Ирисханова. – М.: Рема, 2007. – С. 22-32.

3. Мусницкая Е.В., Озерова М.В. Принципы обучения межкультурному общению в условиях многоуровневой структуры высшего образования // Разноуровневая подготовка по иностранному языку в вузах неязыковых специальностей / Е.В.Мусницкая, М.В. Озерова. – М.: Рема, 2007. С. 15-36.